

Werner van den Valckert

Huisbezoek van een aalmoezenier, vergezeld door de provoost

Paneel, 150 x 150 cm,
niet gedateerd (\pm 1626),
Amsterdams Historisch Museum, Amsterdam

Werner van den Valckert werd waarschijnlijk in Amsterdam geboren omstreeks 1585 en is daar in 1627 gestorven. Van hem zijn enkele portretten en bijbelse taferelen bekend. Hij beoefende ook de grafiek.

Uit de zeventiende eeuw zijn maar weinig schilderijen bekend waarop arme mensen zijn afgebeeld. Vrijwel alleen in zinnebeeldige voorstellingen werd het motief van de armoede gebruikt. Dergelijke schilderijen geven ons echter geen waarheidsgetrouw beeld van de omstandigheden waaronder de grote groep van de bevolking leefde, die er het slechtst aan toe was. Er moest dan ook wel een speciale reden zijn, wilde de kunstenaar dit onderwerp min of meer realistisch behandelen, want voor de versiering van de huizen der gegoeden en rijken kwam het niet in aanmerking.

Voor Werner van den Valckert, schilder te Amsterdam, was die reden aanwezig. Hij kreeg namelijk omstreeks 1626 de opdracht om op vijf panelen het College van Aalmoezeniers in de uitoefening van hun functie te vereeuwigen. Deze aalmoezeniers of 'gecommiteerde opsieners over de bedelaars' werden in 1613 door het Amsterdamse stadsbestuur aangesteld omdat het noodzakelijk bleek de armenzorg beter te regelen en de bedelarij te bestrijden. Steeds meer berooiden kwamen immers de stad binnen om hun geluk daar, vaak tevergeefs te beproeven.

Het was de taak van de aalmoezeniers om levensmiddelen aan armen uit te delen, om weeskinderen en vondelingen in een kosthuis onder te brengen, om met behulp van de 'Provoost' bedelaars op te sporen en aan het werk te zetten en om steun te verlenen aan behoeftige zieken. De uitbeelding van deze laatste taak heeft de schilder er toe gedwongen

Werner van den Valckert,
Inschrijving van armen en wezen in het
aalmoezeniershuis te Amsterdam,
Amsterdams Historisch Museum, Amsterdam

Werner van den Valckert
 Het college van Aalmoezeners te Amsterdam
 Uitdeling van kleren of stof voor kleding,
 Bezoek van een aalmoezener aan een vertrek, waar bedelaars te werk zijn gesteld,
 Uitdeling van brood (detail),
 Amsterdams Historisch Museum, Amsterdam
 Adriaen van de Venne
 "t Sijn ellendige beenen die Armoede moeten draegen"
 Museum Boymans-van Beuningen, Rotterdam

pagina 36:
 Werner van den Valckert,
 Het college van Aalmoezeners te Amsterdam,
 Uitdeling van brood,
 Amsterdams Historisch Museum, Amsterdam

een interieur met een gezin weer te geven, waarvan de moeder ziek is en waarvan de vader door een gewonde voet niet in staat is te werken. Of Van den Valckert een armoedig interieur natuurgetrouw heeft weergegeven valt overigens zeer te betwijfelen. Hij had voor de handeling veel meer ruimte nodig dan de behuizing van een arm gezin in werkelijkheid bood, maar een indruk krijgen we toch wel.

Zoals zo vaak in de zeventiende eeuw bevat de voorstelling zowel realistische als zinnebeeldige elementen. Natuurlijk moest ten eerste de belangrijkheid van de aalmoezeners en hun barmhartigheid tot uitdrukking worden gebracht, maar ook ontbreekt het niet geheel aan een moraliserende strekking: boven de schouw hangt een afbeelding van een kroegscene, een voorstelling die in de zeventiende eeuw een waarschuwing inhield tegen het losbandig leven, dat immers leidde tot armoede en ellende. Ook op de andere panelen heeft Van den Valckert ruimschoots de gelegenheid te baat genomen om behoeftigen uit te beelden. In het stuk waarop de armen tegen inlevering van een 'broodloodje' een brood in ontvangst nemen heeft hij een menigte geschilderd, die zich verdringt bij het hek waarachter een aalmoezener met zijn helpers staat. Het is een tafereel, dat men in de schilderkunst van die tijd zelden tegenkomt, maar dat voor de zeventiende-eeuwse burgers vermoedelijk een dagelijks schouwspel was.

B. Haak
 Hoofdconservator
 Amsterdams Historisch Museum

